

Pårørende og dødsbrande

Pårørendes rolle i forebyggelsen af dødsbrande
blandt sårbare ældre

Indhold

RESUMÉ	4
INDLEDNING	5
Fremgangsmåde.....	7
PÅRØRENDE SOM FOREBYGGERE	8
Hvem er de pårørende?.....	8
Komplekse relationer.....	11
Barrierer for forebyggelse.....	12
VEJEN VIDERE FOR FOREBYGGELSE AF DØDSBRANDE	15
ANBEFALINGER	16

Resumé

Antallet af dødsbrande i Danmark har generelt været faldende de seneste mange år, men der omkommer fortsat 50-60 personer hvert år som følge af brand. Sårbare ældre i eget hjem udgør hvert år en væsentlig andel af omkomne ved brand trods tiltag og kampagner for at øge deres brandsikkerhed, og det har vist sig at være en vanskelig gruppe at nå ud til.

Nærværende rapport undersøger derfor potentialet i at involvere pårørende i forebyggelse af dødsbrande blandt enlige ældre i eget hjem, da tidligere kampagner og initiativer kun i begrænset omfang har været målrettet pårørende. På baggrund af undersøgelsen vurderes det overordnet, at pårørende i mange tilfælde spiller en central rolle i forhold til samfundets sårbare ældre. Dog vurderes det ikke hensigtsmæssigt, at Beredskabsstyrelsen igangsætter initiativer, der pålægger et brandforebyggende ansvar hos pårørende til sårbare ældre.

Dette skyldes bl.a., at pårørende ofte allerede føler et stort ansvar for deres ældre, hvilket belaster de pårørende både fysisk og psykisk. Desuden oplever flere pårørende dårlig samvittighed over ikke at kunne gøre nok, hvilket vil kunne forværres, hvis de udsættes for en forventning om også at påtage sig en brandforebyggende rolle. Derudover kan der være gamle konflikter eller komplicerede familierelationer mellem den pårørende og den ældre, der gør relationen sårbar. At pålægge pårørende en

rolle som forebygger af brande kan potentielt (yderligere) udfordre relationen.

Ligeledes er der en række forhold omkring den sårbare ældre, som kan gøre det vanskeligt at forebygge brand – først og fremmest at de mest sårbare også er dem, der er sværest at få i tale. Dette kan fx skyldes, at de er socialt isolerede, udfordret af nedsat bevægelighed eller blot har en anden risikopfattelse. Dertil peger undersøgelsen på, at brandforebyggende forslag eller initiativer kan stride imod den ældres oplevelse af egen værdighed og selvbestemmelse – fx i relation til rygning. At varetage brandforebyggelse kan derfor være en vanskelig situation at sætte pårørende i.

Som alternativ til at pålægge eller italesætte et brandforebyggende ansvar hos pårørende til sårbare ældre, anbefales det i stedet, at der arbejdes for en yderligere udbredelse af konceptet 'Brandsikker Bolig' (et samarbejde mellem Beredskabsstyrelsen, Danske Beredskaber, Trygfonden og Kommunernes Landsforening), hvor det forebyggende ansvar og arbejde varetages af fagprofessionelle. Samtidig anbefales det at udbygge hjemmesiden til Brandsikker Bolig med en side målrettet til de pårørende, der søger vejledning eller hjælp i forhold til deres ældres brandsikkerhed, samt at der udvikles en tjekliste, som borgere generelt kan benytte til at blive klogere på brandsikkerhed i boliger.

Tak

Denne analyse udgør sidste rapport i et treårigt samarbejde med TrygFonden om at udbygge vidensgrundlaget til forebyggelse af dødsbrande i Danmark. De øvrige rapporter kan findes på Beredskabsstyrelsens hjemmeside www.brs.dk.

En stor tak til TrygFonden for samarbejdet med denne og tidligere rapporter.

Ligeledes en stor tak til fagpersonerne fra Alzheimerforeningen, KL, Pårørende Danmark, Røde Kors, Sundhedsstyrelsen og Ældresagen, der har stillet sig til rådighed for analysen og delt deres viden og erfaringer.

**Beredskabsstyrelsen
Juni 2022**

Indledning

Risikoen for at omkomme i eller som følge af en brand stiger markant med alderen.¹ Ligeledes er følgerne af forbrændinger ofte alvorligere, mere behandlingskrævende og med større risiko for varige mén hos personer over 65 år. Dette skyldes både, at de har en dårligere generel helbredstilstand, men også at de ofte har dårligere forudsætninger for at identificere og reagere på en brand, eksempelvis grundet nedsat mobilitet, hørelse, syn eller kognitive evner.²

Samtidig viser Beredskabsstyrelsens seneste dødsbrandsstatistik, Dødsbrande i Danmark 2021, at 83 procent af de utilsigtede dødsbrande i perioden 2016-2021 fandt sted i private hjem (eksklusiv plejehjem og døgninstitutioner), og at langt hovedparten af de omkomne boede alene.³ Samme forhold påpeger et nyere svensk studie af brande hos ældre over 65 år fra 2021.⁴ Her er undersøgt 589 boligbrande, hvor 269 resulterede i dødsfald, og 345 lignende brande, hvor beboeren overlevede med brandskader. Det beskrives her, at den ældre boede alene ved næsten alle brandene, og i ingen af tilfældene skete en eventuel evakuering med hjælp fra en samboende.

Udover at reducere risikoen for at brande opstår, er det samtidig relevant, hvilke muligheder ældre mennesker har for at reagere, når en brand er opstået – herunder særligt hvorvidt den ældre er i stand til at flytte sig væk fra branden og foretage selvevakuering. Her fandt det svenske studie eksempelvis, at mindst 53 procent af de overlevende ældre var afhængige af andres hjælp til evakuering, oftest nabo, hjemmehjælp eller redningspersonel.⁵ Samtidig viser Beredskabsstyrelsens tidligere dødsbrandsanalyser, at personer der omkommer i brand i knap halvdelen af tilfældene bliver fun-

det i det rum, hvor branden er opstået, samt at man er særlig udsat, hvis branden er startet personnært (dvs. i seng, siddemøbel, kørestol eller tøj).⁶

Disse problemstillinger adresseres allerede i flere forskellige forebyggelsesinitiativer, eksempelvis forebyggelseskampagnen Brandsikker Bolig, der er et samarbejde mellem Beredskabsstyrelsen, Danske Beredskaber, Trygfonden og Kommunernes Landsforening. Her er et af kampagnens centrale elementer et tættere samarbejde mellem hjemmeplejen og det kommunale redningsberedskab omkring visiterede brandforebyggende hjemmebesøg hos borgere, der er sårbare over for brand.

En række af de samme problemstillinger gør sig ligeledes gældende i forhold til dødsbrande på plejehjem. I 2021 blev der derfor nedsat en ekspertgruppe under formandskab af Beredskabsstyrelsen⁷, der er i gang med at udarbejde et katalog med forslag til at styrke brandsikkerheden på plejeinstitutioner. Kataloget forventes afleveret til forsvarsministeren samt indenrigs- og boligministeren medio 2022.

Temaanalysen til Dødsbrande i Danmark 2020 beskrev desuden en række andre kommunale forebyggelsesinitiativer, herunder bl.a. et forsøg med mobile automatiske brandalarmanlæg i Slagelse Kommune og et pilotprojekt om brandforebyggelse via frivillige besøgstjenester i Helsingør Kommune.

Fælles for de beskrevne initiativer var, at de ikke havde fokus på pårørende som en potentiel ressource i forebyggelse af brand hos ældre i eget hjem, og der er generelt begrænset viden om pårørende som potentielle forebyggere i forhold til brand hos sårbare ældre.

¹ Beredskabsstyrelsen, 2019, Dødsbrande i Danmark 2018; Brusselaers, Nele et al., 2010, "Severe Burn Injury in Europe: a Systematic Review of the Incidence, Etiology, Morbidity, and Mortality." Critical care (London, England); Anders Jonsson, Carl Bonander, Finn Nilsson, Fredrik Huss, 2017, The state of the residential fire fatality problem in Sweden: Epidemiology, risk factors, and event typologies, Journal of Safety Research, Volume 62, Pages 89-100, ISSN 0022-4375, <https://doi.org/10.1016/j.jsr.2017.06.008>.

² Kristin Halvorsen, Petter G. Almklov, Gudveig Gjøsund, 2017, Fire safety for vulnerable groups: The challenges of cross-sector collaboration in Norwegian municipalities, Fire Safety Journal, Volume 92, Pages 1-8, ISSN 0379-7112, <https://doi.org/10.1016/j.firesaf.2017.05.001>; Zanni GR, 2012, Thermal burns and scalds: clinical complications in the elderly. Consult Pharm. Jan;27(1):16-22. doi: 10.4140/TCP.n.2012.16.

³ Beredskabsstyrelsen, 2022, Dødsbrande i Danmark 2021: Viden og Statistik om dødsbrande.

⁴ Marcus Runefors, Anders Jonsson, Carl Bonander, 2021, Factors contributing to survival and evacuation in residential fires involving older adults in Sweden, Fire Safety Journal, Volume 122, 103354, ISSN 0379-7112, <https://doi.org/10.1016/j.firesaf.2021.103354>.

⁵ Ibid.

⁶ Se fx Beredskabsstyrelsen, 2022, Dødsbrande i Danmark 2021: Viden og Statistik om dødsbrande.

⁷ Ekspertgruppen består af repræsentanter fra Beredskabsstyrelsen, KL, de kommunale redningsberedskaber, Danske Beredskaber, Bolig- og Planstyrelsen, DBI, FRI, Sikkerhedsbranchen samt Social- og Ældreministeriet.

Fremgangsmåde

Formålet med denne undersøgelse er at udbygge vidensgrundlaget for forebyggelse af dødsbrande ved at belyse, om pårørende kan spille en rolle i forhold til at forebygge brand hos sårbare ældre borgere i egen bolig, samt hvilke barrierer der eventuelt er for, at de pårørende kan bidrage til forebyggelse af brande, der kan udvikle sig fatalt.

I tilrettelæggelsen af undersøgelsen er data fra tre typer af kilder blevet afsøgt:

- 1) Skriftligt materiale til at afdække viden og erfaring med pårørende som forebyggere i en brandsikkerhedskontekst.
- 2) Ekspertinterviews med relevante fagpersoner til at afdække viden og erfaring med pårørende som forebyggere generelt set i en dansk kontekst.
- 3) Fokusgruppeinterviews med pårørende, om deres erfaringer og eventuelt oplevede barrierer med at bidrage til brandsikkerheden hos deres ældre familiemedlem.

I løbet af processen har det vist sig vanskeligt at få kontakt til pårørende, der ville lade sig interviewe til projektet. Dette er forsøgt via såvel interesseorganisationer som opslag fra projektdeltagerne i en række facebookgrupper. En del af forklaringen på dette kan være, at pårørende allerede er pressede på ressourcer og overskud, hvilket var forhold de interviewede fagpersoner fremhævede.

Undersøgelsen er derfor funderet på desk research af eksisterende litteratur samt seks interviews med i alt otte fagpersoner fra hhv.

Kommunernes Landsforening, Sundhedsstyrelsen, Ældresagen, Alzheimerforeningen, Røde Kors og Pårørende Danmark. Interviewpersonerne er udvalgt ud fra kendte interessenter på området og er derefter blevet bedt om at henvise videre til andre eksperter eller organisationer, som de vurderede var relevante at tale med.⁷ Interviewene er gennemført som semi-strukturerede interviews enten telefonisk eller som webmøder.

At undersøgelsen ikke har haft adgang til såkaldt 'førstehåndskilder' til de pårørendes erfaringer og oplevede barrierer – nemlig de pårørende selv – medfører naturligt nogle begrænsninger for undersøgelsen. Det vurderes dog, at de interviewede fagpersoner grundet deres løbende kontakt med pårørende og deres organisationers forskellige formål kan bidrage med deres opfattelse af pårørendes oplevede barrierer og erfaringer til undersøgelsen.

På baggrund heraf tegner undersøgelsen i første omgang et billede af, hvad der karakteriserer den pårørende, samt hvilken betydning relationen mellem den ældre og den pårørende spiller. Derefter belyser undersøgelsen, hvilke potentielle barrierer for, at pårørende kan indgå som brandforebyggere. Afslutningsvist vurderes det, hvilken rolle pårørende kan spille for at forebygge brand hos ældre i Danmark, samt hvorvidt der er behov for nye tiltag målrettet pårørende.

PÅRØRENDE

Et familiemedlem, nabo, ven el.lign. uden en professionel relation til en person med behov for hjælp.

ÆLDRE

I denne undersøgelse afgrænset til sårbare ældre borgere i egen bolig.

DØDSBRAND

En brand der fører til, at en eller flere personer omkommer.

OMKOMMET I BRAND

En person der omkommer under brand eller senest 30 dage efter branden som følge af brandpåvirkning – typisk røgforgiftning eller forbrænding.

⁷ Bryman, Alan, 2008, Social Research Methods, Oxford University Press

Pårørende som forebyggere

- 🔹 Hver 4. voksne dansker
- 🔹 Typisk et voksent barn
- 🔹 Kan være fysisk eller psykisk belastet af ansvaret

Ældresagen fik i 2021 foretaget en undersøgelse af pårørende i Danmark, der konkluderede, at knapt hver fjerde person over 18 år på daværende tidspunkt fungerede som pårørende for en eller flere ældre.⁹ Det svarer til mere end 1,1 mio. danskere. Dette ligger i tråd med, at flere af de interviewede fagpersoner påpegede vigtigheden af at være opmærksom på, at pårørende ikke er én homogen gruppe, men derimod lige så forskellige som resten af samfundet. En del af de pårørende kan således også selv være særligt sårbare over for brand.

Ældresagens undersøgelse fandt også, at den typiske pårørende er et voksent barn til den ældre, samt at over halvdelen af de pårørende hjælper deres ældre minimum 1-2 gange om ugen, mens hver femte pårørende hjælper minimum 3-4 gange om ugen. Som det fremgår af Ældresagens undersøgelse (se figur 1), er det særligt praktiske gøremål, transport, koordination med det offentlige og vedligehold af boligen, som de pårørende hjælper til med. 56 procent af de pårørende angiver at have hjulpet en eller flere ældre i mere end tre år, mens 28 procent angiver at have hjulpet i mere end otte år.

Dette billede stemmer godt overens med, at alle interviewpersoner understreger, at mange af de pårørende er belastet over længere tid af den situation, som de står i, hvor de føler et stort ansvar for deres ældre. Denne belastning kan både være fysisk og/eller psykisk, og forværres hvis den pårørende er i krise – eksempelvis efter en hurtig sygdomsforværring hos den ældre eller nedslidning efter længere tids pleje af en demensramt.

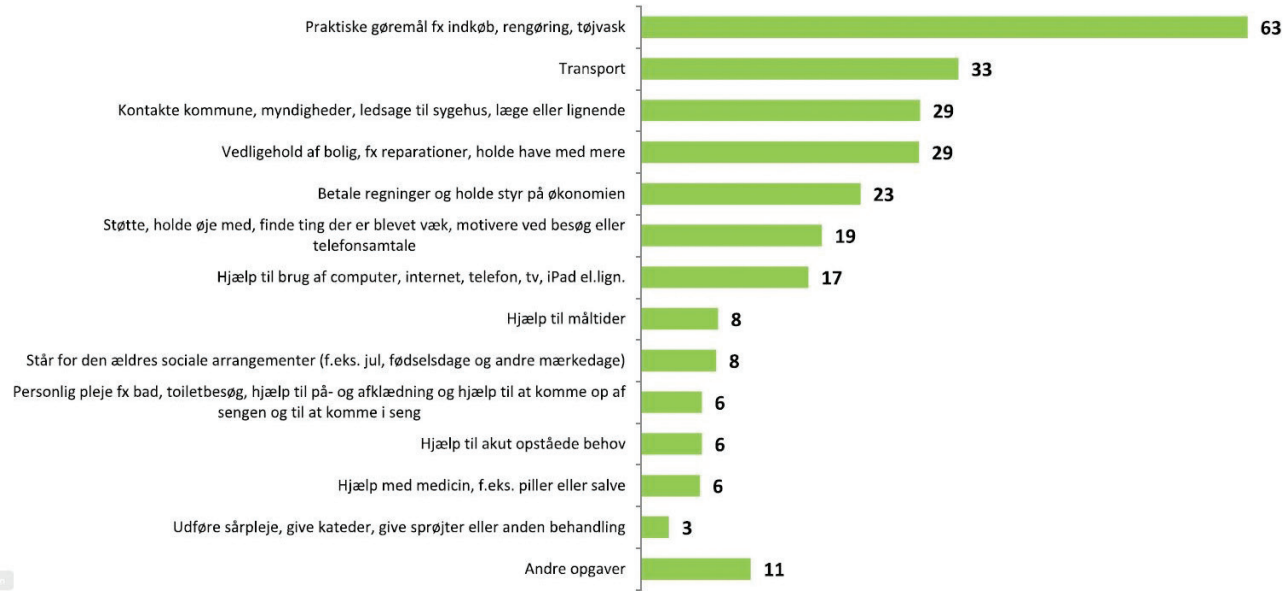
Dertil kommer, at mange pårørende er belastet af dårlig samvittighed over alt det, som de føler, at de burde gøre for deres ældre. Blandt de interviewede fagpersoner var der derfor overvejende enighed om, at det er vigtigt at være varsom med at pålægge de pårørende yderligere et ansvarsområde – og kilde til dårlig samvittighed – i form af brandforebyggelse.

Flere af de interviewede fagpersoner påpeger, at ligesom der er en stor gruppe af pårørende, der hjælper mere eller mindre til hos en ældre ældre, så er der også mange ældre, der ikke modtager hjælp fra pårørende. Dette kan skyldes logistiske udfordringer, som for eksempel at den ældre og dennes pårørende bor langt fra hinanden, men det kan også skyldes, at en af parterne aktivt fravælger kontakten.

⁹ Voxmeter, 2021, Undersøgelse om pårørende.

Figur 1 Hvad hjælper pårørende med?

Spørgsmålstekst: "Hvilke opgaver hjælper du den ældre med?"
Angivet i procent. Base: Pårørende: De, der på nuværende tidspunkt hjælper én eller flere ældre med behov for hjælp (482).

Kilde: Voxmeter, 2021, Undersøgelse om pårørende, s. 12.

Samtidig viser en tidligere undersøgelse af 11 danske dødsbrande lavet af Sarah Fandt for Beredskabsstyrelsen (2017), at de omkomne "kun sjældent eller aldrig [fik] besøg af bekendte eller pårørende i hjemmet, bl.a. fordi de holdt på afstand fra deres hverdag ved ikke at lukke dem ind i hjemmet, eller fordi pårørende helt eller delvist havde afskåret kontakten med dem på grund af de omkomnes livsførelse".¹⁰ Undersøgelsen konkluderede overordnet, at personer, der omkommer i brand, ofte er socialt isolerede med begrænset

kontakt til deres pårørende, samt indikerer, at "den sociale isolation kan have medvirket til, at de omkomne kunne leve med risikobetonede vaner og ringe boligforhold, som i sidste ende havde betydning for branden."¹¹

Dette rejser således spørgsmålet om, i hvilket omfang der kommer pårørende i de hjem, hvor den ældre er særligt udsat i forhold til brand, samt hvordan der kan brandforebygges i forhold til disse personer.

¹⁰ Fandt, Sarah, 2017, Utsigtede boligbrande: En kvalitativ kortlægning af førstehåndsoplevelser med brand i hjemmet, s. 53.

¹¹ Ibid.

Komplekse relationer

- ♦ **Kan udfordre allerede sårbare relationer**
- ♦ **Opretholdelse af den ældres integritet og værdighed**
- ♦ **Pårørende skal prioritere mellem udfordringer og hensyn**

Blandt de ældre, der har en relation til deres pårørende, er der ligeledes en række forhold, som er vigtige at være opmærksomme på. Først og fremmest påpeger de interviewede fagpersoner, at det kan være sårbart og konfliktfyldt, når en relation ændrer sig fra fx forælder og barn hen imod at blive pårørende og ældre med behov for hjælp. Derudover er det væsentligt, om forholdet til at starte med var godt eller præget af gamle konflikter. Ved at pålægge pårørende en rolle som forebyggere kan relationen potentielt blive yderligere udfordret.

Et centralt spørgsmål er generelt, hvordan den ældre kan bevare sin værdighed og integritet i en hverdag, hvor vedkommende har brug for mere hjælp, end denne tidligere har været vant til. Kun enkelte af de interviewede fagpersoner har hørt pårørende tale om denne problemstilling i forhold til brandsikkerhed, eksempelvis i forhold til rygning. I stedet henviser de til, at den svære samtale om opgivelse af kørekortet oftere bliver nævnt efter, at de obligatori-

ske lægetjek for fornyelse af kørekort til ældre over 75 år blev fjernet i 2017, og mange pårørende dermed føler, at det er blevet deres ansvar at tale med den ældre. Her kan – på samme måde som ved fx ansvarlig rygning – være meget på spil for begge parter; det kan være vigtigt for den ældre at fastholde vaner eller glæder fra deres 'tidligere liv', mens den pårørende kan være bekymret for sin ældres sikkerhed. Her risikerer den pårørende at blive opfattet som formynderisk og blive afvist af den ældre ved indblanding.

Der kan være mange andre konkurrerende hensyn, som den pårørende skal tage stilling til ud over brandsikkerhed. Det kan være at tale om sikker kørsel med en ældre, om de tager deres medicin eller får nok at spise. Det efterlader de pårørende med et vist råderum, hvor de skal prioritere mellem, hvad de mener er mest kritisk eller håndgribeligt. Her kan brand potentielt virke mindre aktuelt at prioritere over eksempelvis medicin.

Blandt de interviewede fagpersoner er der således overvejende enighed om, at de pårørende allerede står i en vanskelig situation med flere sorgfyldte og potentielt konfliktfyldte samtaler. Dette er også en af grundene til, at interviewpersonerne anbefaler, at samtalen omkring brandsikkerhed varetages af andre end de pårørende – samt at dette med fordel kan være en person med autoritet til at tale om brandsikkerhed.

Barrierer for forebyggelse

- Forebyggende tiltag og adfærdsændringer skal ske frivilligt
- Forskellig opfattelse af risici og 'det gode liv'
- Manglende viden om brandsikkerhed generelt i befolkningen

Helt overordnet er rammen for brandforebyggelse i private hjem, at borgeren skal acceptere eventuelle fysiske brandforebyggende tiltag og være villig til selv at ændre eventuel uhensigtsmæssig adfærd. Hverken pårørende, plejepersonale eller redningsberedskab kan gennemtvinge forebyggende tiltag eller adfærdsændringer. Dette adskiller sig fra fx plejehjem, der er underlagt en lovgivning om eksempelvis tilstedeværelse af automatiske brandalarmanlæg (ABA) og frie flugtveje.

Derved kan den ældre borger udgøre en barriere for egen brandsikkerhed, hvilket også bemærkes af flere interviewpersoner. Denne barriere kan, som tidligere nævnt, skyldes at den ældre borger ikke vil acceptere indgriben i deres liv og kan føle sig umyndiggjort.

Modstanden mod brandforebyggende tiltag kan også skyldes, at ældre og pårørende grundlæggende er uenige om, hvad 'det gode liv' er. Som interviewpersonerne også har peget på, så er det vigtigt for de ældre at fastholde deres værdighed og selvbestemmelse, hvilket også står som et centralt resultat fra en behovsanalyse lavet af Sundhedsstyrelsen i arbejdet med værdig ældrepleje.¹² Men udover at værdighed er en forudsætning for 'det gode liv', så kan det mere lavpraktisk også handle om at fastholde vaner, som de ældre er glade for.

En anden barriere, der kan resultere i modstand mod brandforebyggende tiltag, er forskellig opfattelse af risici – eller afvejning af risici over for det gode liv – mellem den ældre og dennes pårørende. Den oplevede risiko er subjektiv og kan bl.a. afhænge af personens oplevede kontrol med situationen, herunder fx mulighed for at selvevakuere i tilfælde af brand, eller at den ældre har accepteret, at der er en risiko forbundet med at ryge.

En tredje barriere kan være manglende viden om brand, og hvor man kan få yderligere information og hjælp, da dette er helt grundlæggende for, at de pårørende kan observere potentiel risikoadfærd og eventuelt få igangsat forebyggende tiltag. Et studie af britiske døds-

Kampagnefilm til Brandsikker Bolig (kredit: Brandsikker Bolig)

¹² Sundhedsstyrelsen, 2018, Behovsanalyse: Videnscenter for værdig ældrepleje.

brande viser, at pårørende omkring branddøde kun var i stand til at observere de mest åbenlyse risici, fx manglende røgalarmer, samt at de havde meget begrænset viden om mulige forebyggende interventioner.¹³ På trods af dette fandt studiet, at pårørende og hjemmepleje omkring de branddøde havde observeret uhensigtsmæssig adfærd forud for 43 procent af dødsbrandene. Undersøgelsen peger også på, hvordan netværkets eventuelle forsøg på at forbedre brandsikkerheden blev mødt af en række barrierer, herunder fysiske barrierer i hjemmet (fx placering af røgalarmer uden for rækkevidde) eller hos den ældre (fx manglende evne til at høre røgalarmer) samt de ældres attitude over for interventioner i hjemmet, som de følte begrænsede deres uafhængighed.

I dansk sammenhæng viser det tidligere omtalte studie af utilsigtede boligbrande ligeledes, at der er behov for mere viden om brand og brandslukning.¹⁴ Dette underbygges også af den seneste befolkningsundersøgelse af brandsikkerhed foretaget for TrygFonden og Beredskabsstyrelsen i 2020.¹⁵ Her fremgår det, at selvom gradvist flere danskere har røgalarmer i deres hjem sammenlignet med første måling i 2014 (fra 70 til 75 procent), så er der fortsat

ca. 2/3 af danskerne, der ikke ved, at en røgalarm skal rengøres hvert halve år, eller at den har en udløbsdato. Ligeledes viser undersøgelsen, at 31 procent har talt om eller lagt en plan for evakuering i tilfælde af brand. Der er således fortsat en række opmærksomhedspunkter i forhold til danskernes viden om brandsikkerhed og -forebyggelse, som også gør sig gældende for pårørende til sårbare ældre.

Undersøgelsen viser desuden, at kun seks procent af danskerne har hjulpet nogen i deres familie eller omgangskreds med at forebygge brand i deres hjem – oftest forældre (45 procent) eller børn (34 procent). Dette kan, som nævnt tidligere, skyldes, at de pårørende aktivt prioriterer andre svære samtaler med deres ældre, men det kan også skyldes, at risikoen for eventuel brand ikke er i deres bevidsthed.

I undersøgelsen har fire procent desuden svaret, at nogen i deres familie eller omgangskreds mangler hjælp til brandforebyggelse, men at de ikke selv har mulighed for at hjælpe. Dette understøtter, at der er et forebyggelses-potentiale på området, som de pårørende ikke kan løfte.

Billede fra film om Brandsikker Bolig til redningsberedskabet (kredit: Brandsikker Bolig)

¹³ Cassidy, P., McConnell, N. C., & Boyce, K. E., 2020, The older adult: Associated fire risks and current challenges for the development of future fire safety intervention strategies. Fire and Materials, 45(4), 553-563.

¹⁴ Fandt, Sarah, 2017, Utilsigtede boligbrande: En kvalitativ kortlægning af førstehåndsoplevelser med brand i hjemmet.

¹⁵ TrygFonden, 2020, Brand og røgalarmer i danske hjem.

Vejen videre for forebyggelse af dødsbrande

Undersøgelsen viser, at der er en række forhold omkring såvel pårørende som sårbare ældre, der taler imod pårørende som den oplagte 'forebygger' af dødsbrande.

I forhold til pårørende er det først og fremmest vigtigt at have for øje, at der er tale om en gruppe af meget forskellige mennesker. Dernæst kommer, at mange pårørende allerede er belastede og tynget af dårlig samvittighed, samt at deres muligheder for reelt at gøre noget ved eventuelle brandrisici kan være begrænsede.

For de sårbare ældre gælder det, at de, der har allerstørst risiko for at omkomme i brand, typisk vil være dem, som det er vanskeligst at få i tale. Dette kan skyldes, at de har meget begrænset social kontakt – herunder til deres pårørende –, at de som udgangspunkt ikke ønsker at ændre på deres levevis, eller fordi de er for ressourcetsvage til at gøre det. Derudover vil en del af dem være præget af andre problemstillinger, der øger risikoen for at omkomme ved brand, eksempelvis misbrug eller nedsat bevægelighed.

På baggrund af disse forhold vurderes det derfor, at pårørendes potentiale som forebyggere i forhold til dødsbrande generelt er begrænset.

Dette rejser spørgsmålet om, hvem der ellers kommer i de hjem, hvor de særligt sårbare ældre bor, og kan medvirke til at forebygge brand i boligerne. I Danmark er der tusindvis af frivillige besøgsvenner, der enten via store organisationer som Ældresagen og Røde Kors eller via mindre lokale initiativer besøger ensomme og ældre rundt omkring i Danmark, og der har tidligere været gennemført projekter, hvor besøgsvenner blev involveret i det brandforebyggende arbejde. Erfaringerne herfra viser, at det er vigtigt at være opmærksom på, at det forebyggende arbejde kan stride imod besøgsvennernes grundlæggende formål, nemlig at skabe nærvær og samvær med besøgsmod-

tagerne. I løbet af dataindsamlingen blev det desuden påpeget, at besøgsmodtagerne generelt er i kontakt med mange forskellige parter – kommunen, lægen, de pårørende – der kommer med påbud og gode råd, og besøgsvennen kan derfor hurtigt møde modstand, hvis de begynder at komme med forslag om røgalarmer, oprydning osv.

En anden gruppe, der kommer i hjemmene, er plejepersonalet. Som det fremgår af Dødsbrande i Danmark 2021 har mindst 1/3 af de omkomne ved brand haft hjemmepleje tilknyttet i deres bolig. Undersøgelsen af utilsigtede boligbrande gennemført for Beredskabsstyrelsen i 2017 fandt dog, at plejepersonalet ligeledes er udfordret i forhold til at tale om brandsikkerhed med borgeren, da de kan risikere at blive afskåret fra at yde deres kerneopgave (plejen), hvis relationen til borgeren bliver for konfliktfyldt. I undersøgelsen vurderes det desuden, at modstanden mod hjemmeplejens forsøg på at ændre risikobetonedede vaner eller brandsikre hjemmet hos de nu omkomne blev oplevet som en modstand mod det system, som de nu omkomne borgere var underlagt.

Flere af de interviewede fagpersoner pegede på, at samtalen om brandsikkerhed med sårbare ældre med fordel kunne varetages af personer med autoritet på området – mest oplagt brandfolk. Udover at de kan udtale sig med og udstråle autoritet, så har de heller ikke noget 'i klemme' i forhold til borgeren, da de ikke i øvrigt kommer i hjemmet.

Anbefalinger

- 🔹 **Videre udbredelse af Brandsikker Bolig**
- 🔹 **Hjemmeside med information til pårørende**
- 🔹 **Tjekliste hvor borgere kan gennemgå egen brandsikkerhed**

Anbefalingen til det videre arbejde går på en større udbredelse af 'Brandsikker Bolig'-konceptet, der netop er et samarbejde mellem hjemmeplejen og det lokale redningsberedskab, hvor hjemmeplejen 'viderestiller' borgere med behov for brandforebyggende tiltag til redningsberedskabet, der så tager med hjemmeplejen ud på et rådgivningsbesøg. Borgeren skal dog samtykke til et sådant besøg, og det 'forberedende' overtalelsesarbejde skal således stadig foretages af plejepersonalet, eventuelt støttet af de pårørende.

Det kan overvejes, om Beredskabsstyrelsen i samarbejde med BrandBevægelsen¹⁶ skal afdekke, hvorvidt der findes andre faglige aktører, der med fordel kan inddrages i forebyggelsen af dødsbrande med udgangspunkt i Brandsikker Bolig.

På baggrund af undersøgelsen bør det overvejes, om Beredskabsstyrelsens hjemmeside om Brandsikker Bolig med fordel kan udbygges med en side, der indeholder enkel og lettilgængelig information målrettet pårørende, der er bekymret for deres ældres brandsikkerhed. En sådan side bør have fokus på, at de pårørende ikke pålægges endnu et ansvar, men derimod anderkendes for den indsats de allerede gør for deres ældre. Siden kan bl.a. indeholde en guide til, hvor man som pårørende kan henvende sig med sin bekymring, samt hvilke hjælpemidler man kan søge om at få tildelt.

Endelig bør det overvejes, hvordan det generelle vidensniveau og bevidsthed om brandsikkerhed blandt borgerne kan øges, således at de gode vaner etableres *før* borgeren eventuelt bliver særligt sårbar over for brand. Dette kunne eksempelvis ske ved at udarbejde en enkel tjekliste, som borgere bredt set kunne bruge til at blive klogere på brandsikkerheden i eget hjem. Tjeklisten kunne suppleres med gode råd til, hvordan den enkelte på en let måde – og uden nødvendigvis at lave de store adfærdsændringer – kan øge brandsikkerheden i sit hjem.

Tjekliste til hjemmeplejen fra Brandsikker Bolig (kredit: Brandsikker Bolig)

¹⁶ BrandBevægelsen er et netværk af private og offentlige aktører, der arbejder for at mindske antallet af omkomne samt menneskelige og materielle skader som følge af brand.

Foto

Side 2: Brand i bygning, Magnus Stig Mikkelsen, Beredskabsstyrelsen

Side 6: Køkkenbrand, State Farm

Side 10: Hænder, Colourbox

Side 14: Brandmærker i madras, Beredskab Øst

Grafisk Opsætning:
Pernille Gaarden, Publikationselementet, Korsør

Beredskabsstyrelsen
Viden og Analyse
Datavej 16
3460 Birkerød

Telefon: +45 7285 2000

E-mail: brs-ktp-sup@fiin.dk
www.beredskabsstyrelsen.dk

Juni 2022